

Stationen auf dem Wege zur Freiheit

Tekst Dietrich Bonhoeffer (1906-1945)

Muziek Wouter van Belle (1958)

Wereldpremière Vrijdag 24 januari 2014 13.30 uur
PThU Groningen, Oude Ebbingestraat 25, Groningen
Studiedag Bonhoeffer Ethiek

Zucht

Ziehst du aus, die Freiheit zu suchen, so lerne vor allem Zucht der Sinne und deiner Seele, daß die Begierden und deine Glieder dich nicht bald hierhin, bald dorthin führen.

Keusch sei dein Geist und dein Leib, gänzlich dir selbst unterworfen und gehorsam, das Ziel zu suchen, das ihm gesetzt ist.

Niemand erfährt das Geheimnis der Freiheit, es sei denn durch Zucht.

Tat

Nicht das Beliebige, sondern das Rechte tun und wagen, nicht im Möglichen schweben; das Wirkliche tapfer ergreifen, nicht in der Flucht der Gedanken, allein in der Tat ist die Freiheit.

Tritt aus ängstlichem Zögern heraus in den Sturm des Geschehens, nur von Gottes Gebot und deinem Glauben getragen, und die Freiheit wird deinen Geist jauchzend umfassen.

Leiden

Wunderbare Verwandlung. Die starken tätigen Hände
Sind dir gebunden. Ohnmächtig, einsam siehst du das Ende deiner Tat.

Doch atmest du auf und legst das Rechte
still und getrost in stärkere Hand und gibst dich zufrieden.

Nur einen Augenblick berührtest du selig die Freiheit,
dann übergabst du sie Gott, damit Er sie herrlich vollende.

Tod

Komm, nun höchstes Fest auf dem Wege zur ewigen Freiheit,
Tod, leg nieder beschwerliche Ketten und Mauern
unsres vergänglichen Leibes und unsrer verblendeten Seele,
daß wir endlich erblicken, was hier uns zu sehen mißgönnt ist.
Freiheit, dich suchten wir lange in Zucht und in Tat und in Leiden.
Sterbend erkennen wir nun im Angesicht Gottes dich selbst.

Toelichting

In oktober 2013 kreeg ik de vraag van het Bonhoeffer Werkgezelschap of ik de 'Stationen' op muziek wilde zetten. De uitvoering stond al gepland op 24 januari 2014, voor een congres gewijd aan Bonhoeffer op de Protestantse Theologische Universiteit in Groningen. Onbekend met het werk van Bonhoeffer zette ik me aan het lezen. Ik was direct geraakt door deze tekst en heb de opdracht graag aangenomen. Een uitdaging ook, want er restte weinig tijd en er moesten ook nog liefst jonge musici gevonden worden die op zulke korte termijn dit avontuur met nog onbekende muzikale afloop wilden aangaan. Het is allemaal gelukt, mede dankzij de inzet van pianiste Claudette Verhulst, die het prachtige ensemble voor de première heeft samengesteld.

Dietrich Bonhoeffer schreef zijn gedicht 'Stationen auf dem Wege zur Freiheit' in gevangenschap in augustus 1944 voor zijn leerling en vriend Eberhard Bethge. Het wordt beschouwd als de kerntekst in het oeuvre van Bonhoeffer, waarin hij zijn meest wezenlijke ideeën en motieven samenbalt en op verkondigende wijze in dichtvorm gestalte geeft. In mijn compositie heb ik de vier coupletten van het gedicht getoonzet in vier afzonderlijke delen, die niettemin als onlosmakelijke muzikale cyclus gezien moeten worden. Bonhoeffer spreekt in dit gedicht vol overtuiging en verwachting. De bariton krijgt daarom een expressief-exegetische rol te zingen, geen recitatief, maar wel gericht op verstaanbaarheid en voordracht van de tekst. De piano is de doorgaande onderstroom en verbindende factor tussen de delen van de cyclus. Vooral in het eerste deel 'Zucht' komt de sfeer tot uiting waarin dit gedicht geschreven is, de monotonie van het leven in het kamp, die tegelijkertijd een metafoor is voor het belang van discipline in de zoektocht naar geloof en innerlijke vrijheid. Het gevoel van gevangen zijn uit zich ook in de compacte schrijfwijze van met name de pianopartij. De viool en de cello zingen in commentaar en reactie op de tekst, waarbij de viool de hoogte in gaat en de cello de diepte opzoekt, daarmee beiden pogend het diepe verlangen naar vrijheid te uiten.

Uitvoerenden

De bas-bariton **Jasper Leevers** (1990) studeert Klassieke Zang aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Hier krijgt hij les van bas-bariton Frans Fiselier. Hij heeft masterclasses gevolgd bij Carina Vinke in 2010, en bij Joost van der Linden in 2012. Jasper zingt een breed repertoire klassieke muziek, met de nadruk op solistische werken en kleine ensembles. Ook zijn koorervaring is erg gevarieerd.

Floor Le Coultre (1990) begon op vierjarige leeftijd met vioolles. Ze studeerde in Utrecht aan de jong talenten klas en nu voor haar Master aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

Naast haar conservatoriumstudie nam Floor deel aan internationale masterclasses en gaf ze als solist concerten in Zweden, Duitsland en China. In 2011 is Floor in de nationale finale van het SJMN benoemd tot Jong Muziek Talent Nederland. Floor bespeelt een Franse viool van Pierre Silvestre uit 1858, welke haar ter beschikking is gesteld door het NMF.

Jonathan van IJzerlooij (1992) heeft sinds zijn achtste celloles. Hij studeert aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Larissa Groeneveld. In 2011 behaalde Jonathan op het Prinses Christina Concours in de regionale finale een eerste prijs en de publieksprijs en tijdens de nationale finale een tweede prijs. Als solist heeft Jonathan opgetreden met het Cuypersensemble en met het Kennemer Jeugd Orkest. Met de pianist Rik Kuppen vormt hij het duo Caravaggio en met Tim en Anne Brackman (resp. viool en piano) het Brackman Brackman Trio. Het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds heeft hem een instrument ter beschikking gesteld.

Claudette Verhulst (1989, Eindhoven) kreeg haar eerste pianolessen op 10-jarige leeftijd, nu studeert ze aan het Koninklijk Conservatorium in de master bij David Kuyken. Samen met pianiste Elisabeth Crommelynck vormt ze sinds 2010 een pianoduo. Naast haar interesse voor klassieke muziek, ontwikkelt Claudette zich ook op het gebied van theater. Ze krijgt hiervoor lessen van theatermaakster/regisseuse Elisabeth Boor. In combinatie met pianiste Elsbet Remijn is het theatrale duo "Beth & Flo" ontstaan waarmee ze met succes een nieuwe manier van concerteren laat zien.

Wouter van Belle (1958) is organist van de Sint-Catharinakathedraal in Utrecht. Hij is werkzaam als pianist en organist in oratorium en liedbegeleiding, en als docent piano en orgel in Utrecht. Als componist is Wouter een laatbloeiër, pas de laatste tien jaar verschijnen er steeds meer composities, meest in opdracht ontstaan. Naast kleine werken voor liturgisch gebruik schreef hij ondermeer in 2010 de 'Kruiswegsonnetten' op tekst van de Utrechtse dichter Nanne Nauta voor koor, fluit, althobo en fagot. In 2012 componeerde psalm 42 uit de Naardense Bijbel voor solisten, koor en orkest.